

הרב גבריאל טולדאנו

השימוש בשתל הכוכליארני בשבת

השאלות לדיון:

- א. נורת הבקרה הנדלקת בשעה שהמסדר לא מונח במקומו, האם נורה זו יוצרת בעיה של הבערה וכן בהנחת המסדר במקומו האם יש בעיה של כיבוי?
- ב. הצפוף כשמסירים את המכשיר, האם יש כאן אולודי קלא האסור מדרבנן?
- ג. היות והנחת המסדר במקומו גורמת להפעלת המכשיר הפנימי לכאורה יש בזה תיקון מנא האסור מדאוריתא, או משום בונה (למ"ד יש בנין בכלים) או משום מכה בפטיש?
- ד. החלפת הסוללה, בסוללה טעונה – האם יש היתר להחליפו ע"י גוי או בשינוי?

תשובה:

מותר להניח את המסדר במקומו ואפילו בלי שינוי, ולגבי החלפת הסוללה בשבת יש היתר להחליפה ע"י גוי או בשינוי כפי שיבואר להלן, והנלע"ד כתבתי.

א. הדלקת נורת הבקרה

לגבי נורת הבקרה יש לציין שנורה זו היא איננה נורת להט אלא נורת לד (LED) דהיינו אור שנוצר ללא חום כלל אלא תופעה פיזיקלית של חומר שזוהר כתוצאה מזרם חשמלי העובר דרכו, וממילא אין בנורה כזו משום הבערה ולא משום כיבוי. כן דעתו של הרב לוי יצחק הילפרין מהמכון הטכנולוגי, כן כתב גם בספר אורחות שבת פרק טז סעיף ח וכן מסכימים כל הפוסקים.

מצד הפעלת מעגל חשמלי בשבת או סגירתו נחלקו בזה הגרש"ז אויערבאך והחזון איש האם יש בזה איסור של בונה וסותר (יעוין במנחת שלמה סי' יב). יש להוסיף שגם לדעת החזו"א יתכן שגם בזה הוי פס"ר דלא ניהא ליה [פי' לא איכפת ליה] דאין צורך [חיובי] בנורה זו.

ב. גרימת הצפוף בזמן ההסרה

מותר להסיר את המסדר ואפילו אם בזמן ההסרה המכשיר משמיע צפוף כיוון שכל איסור השמעת קול בשבת אסור רק מדרבנן וכאן הרי אינו מתכוון שהמכשיר ישמיע צפוף, אלא רוצה להסיר את המכשיר וממילא

נשמע צפצוף. ואע"ג דהוי פס"ר על כל פנים הוי פס"ר דלא ניחא ליה בדרבנן, ומצינו בזה מחלוקת.

ואף לדעת המחמירים עכ"פ הוי שבות דשבות ובמקום צורך לא גזור רבנן כמבואר בשו"ע סי' שכח סעיף לג, גונח מותר לינוק חלב מהבהמה **דבמקום צערא לא גזור רבנן**. ואין לך צער גדול מזה שהחרש מצטער בזה שאינו שומע. (יעוין בסי' שכו סעיף א בביאור הלכה וכן באג"מ חלק ז סי' לד).

ג. תיקון מנא בהצמדת המכשיר למקומו

מצד תיקון מנא, הנחת המכשיר החיצוני קרוב לחלק הפנימי יש לו את הכוח לפעול הרי שבקרוב החלק החיצון יש תיקון מנא בכלי החיצון והפנימי כמו ממות לחיים. בכל זאת יש כאן גם צרדי היתר:

במלאכת בונה מצינו שני אופנים דלא חשיב בונה,

1) בניין לשעה דהינו מה שהוא דרך שימושו שהדרך "לבנות" ולפרקו זוהי צורת שימושו. ויעוין במג"א סי' שי"ג ס"ק יב' ובט"ז שם ס"ק ז שכתבו דכל אשר רגילים לפרקו ולהרכיבו תמיד אין בו איסור בונה, וזהו שורש הדין בלהתיר הברגת פקק בשבת. וכתב הגר"ז בשו"ע הרב שאם הוא עשוי לפרקו באותו יום אין בו אפילו איסור דרבנן. ומכיוון שהחלק החיצון מוצמד לראש שלא בחזק ודרכו ליפול מהראש לעיתים קרובות הוי כמו בנין לשעה שמותר.

ויעוין בחזו"א סי' נ סעיף ט שייסד שדבר העומד לפירוק לא נחשב בנין לשעה, לפי שהפירוק הוא דבר שמתחדש לאחר מכן ועצם הבנין הוא לעולם, וראיתו מקנה של סיידין יעו"ש. ולפי דבריו אין מקום להתיר בנין לשעה ובפרט בנידו"ד שיש להחשיב את השתל הכוכליארי כבנין לעולם משום שיש כאן גם סגירת מעגל חשמלי ודעת החזו"א שסגירת מעגל חשמלי הוי "בנין לעולם" אף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח"כ מפסיקו, דהפסיקה היא מכאן ולהבא, ואילו הצורה הראשונה (סגירת המעגל) אינה בת פירוק לעולם, וכן בכל הרכבה הדרושה לשימוש אף תיקון לשעה חשוב בנין לעולם ויש בו משום בונה מדאורייתא. משום שכלל פעולת בנין שיש בה תועלת גמורה והחיבור הוא חיבור מושלם מצד פעולתו לא הוי בנין משעה.

עכ"פ גם לדעת החזו"א שבכלי אחד אפי' שעשוי לפרקו יש בו משום מלאכת בונה הרי במלאכת בונה מצינו עוד אופן שמותר.

2) בנין גרוע דהינו שאיכות המלאכה היא באופן רפוי, יעוין בשו"ע סי' שיג סעי' ו. ובנדוד"ד הרי מלכתחילה מחברים את המשדר באופן רפוי ע"י משיכת המגנט כדי שלא ילחץ על הראש ולכן הוי בנין גרוע ומותר.

ד. החלפת הסוללות

החלפת הסוללות בסוללות חדשות [טעונות] אע"ג דלא הוי בנין גרוע דהרי מכניס את הסוללות ומהדק אותן למקומן ולא באופן רפוי וגם לא הוי בנין לשעה דהרי לא עתיד להחליפן עד שיגמרו וזה אינו עשוי לפרקו באותו יום אלא למחרת וזה אסור מדרבנן [דמדאורייתא האיסור הוא דווקא אם אינו עשוי לפרקו לעולם יעו"ש בשו"ע הרב שם].

עכ"פ יש להתיר בשינוי כלאחר יד כדלעיל מגונח דהוי מפרק כלאחר יד שמותר במקום צורך. ואע"פ שהמשנ"ב מחמיר במלאכה דאורייתא לעשותה ע"י שינוי, יעוין בסי' תצו שעה"צ ס"ק ט, כאן דהוי דרבנן כיוון שזה לא עולמית גם המשנ"ב יודה במקום צורך דמותר.

אף שלדעת החזו"א יש מקום לדון שהחלפת סוללות הוי מלאכה מדאורייתא לפי שהפירוק הוא דבר שמתחדש לאחר מכן, עכ"פ נ"ל שבנדוד"ד גם החזו"א יודה שעצם הכנסת הסוללות בלא סגירת המעגל חשמלי הוי דרבנן לפי שהסוללות לא אמורות להישאר שם לעולם דהרי הדרך להחליפן כשיגמרו ולא הוי כסגירת פקק שמצד השימוש שלו יכול להישאר כך לעולם ודו"ק. אמנם לחזו"א עדיין יהיה כאן לכאורה איסור דאורייתא של סגירת מעגל חשמלי דניחא לי בו. אבל אחרי העיון גם מעגל חשמלי זה הרי אינו לעולם שכן מדובר בסוללה שדרכה להיגמר עיין בחזו"א סי' נ סעי' ט, ואם כן שוב חזרנו לאיסור דרבנן וכנ"ל.

וכן מותר ע"י גוי דהוי שבות דשבות במקום צורך ובפרט אם מדובר בקטן שיש לו גדר של חושאב"ס שעושים לו צרכיו ע"י גוי. ויש להעדיף להחליף הסוללות ע"י גוי אבל במקום שאין גוי ומותר לו להחליפן בשינוי.

ה. יכולת שמיעה במכשיר – רפואה או פיצוי על הליקוי?

בשולי הדברים ראיתי לציין שאי אפשר להתיר משום רפואה לחושאב"ס שמותרת ע"י גוי, כי לא ניתן להחשיב המכשיר כרפואה המותרת לחולה שאב"ס. 1. משום שלא מרגיש בגופו שום צער או מיחוש והוא בריא בכל אבריו. 2. דווקא ריפוי שבא להקל מעצם החולי ולהבריא את האדם הותר וכאן הדבר לא בא לרפאות את עצם החרשות אפ"י במשהוא. יעוין בציץ אליעזר חלק ו' ס' ו שכ"כ.

2) ועל אף שבצ"א חלק יב סי' מ"ה כתב "שדבר שחסר לאדם להיותו שלם כיתר בנ"א נקרא חולה שאב"ס וממילא היה מקום לומר שהשתל הכוכליארי נחשב כרפואה המותרת לחולה שאב"ס כמבואר בשו"ע סי' שכח סעיף לז, נ"ל שרפואה זה דוקא אי מסייע לאבר לתפקד דהיינו שהרפואה גורמת להשלים את החיסרון שיש בו ואפילו אם הרפואה היא לפי שעה ובזמן שיפסיק ליטול את התרופה יחזור האבר חלילה לקדמותו עכ"פ נחשב רפואה שמותרת בשבת לחולה שאב"ס (יעוין קצות השולחן סי' קלח עמ' קג).

משא"כ בנידו"ד נ"ל דהמכשיר עצמו אינו נקרא רפואה דהמכשיר לא גורם לאבר לתפקד ולא משלים שום חיסרון שיש באדם ובגוף לא חל שום שינוי אלא המכשיר מסייע לאדם לתקשר על אף מוגבלתו ודומה לכסא גלגלים של נכה שבודאי לא נדון את הכסא כרפואה המותרת לחולה שאב"ס על אף שהנכה ודאי שמוגדר כחולה שאב"ס. (יעוין בשש"כ פ' לד סעיף כז).

ו. סיכום

העולה מן האמור:

חולה מוגדר אדם שחסר להיותו שלם כשאר בנ"א (צ"א חלק יב סי' מה).
רפואה מוגדרת כדבר שמועיל לתפקוד האבר ולהשלים החיסרון שבגוף אע"פ שהאיבר בעצמותו כדי שיתפקד צריך כל הזמן רפואה וברגע שתיפסק הרפואה יחזור האבר לחסרונו.
שתל כוכליארי לא נחשב כרפואה שמותרת לחולה שאב"ס אלא כאמצעי עזר לתקשר על אף מוגבלותו.
 למרות האמור מותר להניח את המשדר במקומו ואפילו בלי שינוי, ולגבי החלפת הסוללה בשבת יש היתר להחליפה ע"י גוי או בשינוי.

מקור: אסיא פג-פד עמ' 94-91 (2008).